

OSMANLI ARAŒTIRMALARI

XXVI

NeŒir Heyeti - Editorial Board

Halil İNALCIK - İsmail E. ERÜNSAL

Heath W. LOWRY - Feridun EMECEN

Klaus KREISER

Misafir Editörler:

Hatice AYNUR - Mehmet KALPAKLI

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES

XXVI

Prof. Dr. Mehmed ÇAVUŒOĐLU'na

ARMAĐAN - II

İstanbul - 2005

SOFUZÂDE MEHMED TEVFİK EFENDİ'NİN BİLİNMEYEN
YAŞ VE İHTİYARLIK KONULU ŞİİRLERİ

*Abdulkerim ABDULKADİROĞLU**

Yazıma, en verimli dönemlerinde ve orta yaşlarında kaybettiğimiz iki önemli değerlerden olan merhum Mehmed Çavuşoğlu ve merhum Âmil Çelebioğlu'nun, konumuzla ilgili, büyük bir boşluğu dolduran ve uzmanca kaleme alınmış olan "Türk Edebiyatında Yaşnâmeler" başlıklı (Bkz. *Türklük Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, 1985, Sayı 1, s.151-286) yazısından alıntılar yaparak başlıyorum.

Bir kaç cümle ile adları geçen hocalarımızın kişiliklerinden söz edecek olursak; her ikisi de birikimini çok iyi kullanarak kendisini aslâ unutturmayacak eserler bıraktı. Adları geçenler resmî ölçüler içinde benim hocam olmadı. Âmil Çelebioğlu merhum ile aile görüşmelerine varan dostluğumuz oldu. Kesin olan şu ki, beş dakikalık en kısa oturumlar da bile sohbet konusu hep ilim, kültür, tabii ki klasik edebiyat olmuştur. Kendisinden çok faydalandım. Onun sadece bilim dalı içinde kalmayarak kültüre geniş pencereden bakıp bu ufkunu, eserler vererek isbatlaması, nev-i şahsına ait yorulmak bilmeyen bir programla çalışması en belirgin özelliklerindedir.

Merhum Mehmed Çavuşoğlu ile karşılaşmamız sayılıdır. Ancak hier defasında, Âmil Çelebioğlu'nda olduğu gibi, ondaki tevazu da dikkatten kaçmayacak derecede belirgin idi. Bu kişiliği ile, sâhamızda çalışanlara ve ürettiklerine sevgi ve saygı duyguları ile bakabiliyordu; hattâ teşvik için abartmalı ifadeler bile kullanıyordu. Şu hususu açıkça belirtmeliyim ki, sayıları bir elin parmakları kadar da olsa, günümüzde mantar gibi bitiverip de kimseleri beğenmeme,

* Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

hatta dünkü hocasını bugün eleştirme hastalığına ve şu dağları ben yarattım gafletine ve ucbuma (kibirden daha kötü) kapılanlar ile, böylesi kişilikli hocalar arasındaki en temelli fark bu idi. Kişilik olarak onların doğruları peşinde gidenlerin ve öylelerini kendilerine rehber edinenlerin sayılarını kesinlikle artırmalıyız. Yoksa sadece kariyer yaptırarakla iş bitmiyor.

XI. yüzyıldan günümüze kadar edebî bir gelenek olarak devam edip çoğunlukla halk şiirinde rastlanılan ve Türk Edebiyatı Tarihi içinde müstakillen bir grup eser oluşturacak derecede zengin bir nazım türü de *Yaşnâmeler*'dir. Genel anlamda baba sulbünün ana rahmine düşmesinden itibaren yaklaşık olarak yüz yaşına varıncaya kadar insan ömrü, hayat safhaları, yılları içinde karakterize edilerek anlatılan bu çeşit eserlere *Yaşnâme* dendiği gibi *Ömür Destanı*, *Yaş Destanı*, *Yaş Türküsü*, *Hayat Destanı* ve *Vücutnâme* de denilmiştir. Bu konuda eser sahibi şâirlerin sayısı yaklaşık olarak elliye bulmaktadır ve en uzun metin 88 dörtlülle Ahmed Yesevî'ye aittir.

Âmil Çelebioğlu erkek veya kadın olsun insan ömrünü konu alan bu tür eserleri muhtevalarına göre üç, hattâ dört gruba ayırmaktadır. Bunlar;

1. **Genelde İnsan Ömrü ile İlgili Yaşnâmeler:** İnsan ömrü, ana rahmine düşmeden veya doğumdan başlayarak ortalama yüz yaşına, başka bir ifade ile doğumdan ölüme kadar ele alınır. Yaşlarla ve bedenî hususiyetlerle birlikte rûhî tezâhürlere de işaret edilir. Konu, doğrudan insan hayatıdır. Kısmen devriye türünden olan ve tasavvufî mahiyetteki yaşnâmelerin çoğu bu gruptandır.
2. **Kız ve Kadın Ömrü İle İlgili Yaşnâmeler:** Güzellerin, yani kız ve kadınların hayatları konu edinilir ki, bunlarda karakter tasvirleri yapılır.
3. **Şâirin Hayatıyla İlgili Yaşnâmeler:** Şâirin kendi hayatının anlatıldığı, bir çeşit onun otobiyografisini teşkil eden eserlerdir. Bunlar hususi hayatla alâkalı tavsîf ve bilgileri ihtiva ederler.
4. **Ömrün Mevsimlere vesaireye Benzetilerek Tasnifi:** Bunlarda çocukluk, gençlik, olgunluk ve ihtiyarlık ile ilkbahar, yaz, güz, kış veya namaz vakitlerine göre sabah, öğle, ikindi, akşam gibi benzetmeler konu edinilir. Bu konuya, müstakil malzemelerden daha

çok muhtelif eserlerin içinde tesadüf etmekteyiz. En fazla örnekler bu grupta çıkar.

Yaşlarla ilgili bazı hususiyetler cümlesinden olarak, yılların sıralanışı değişik şekillerdedir. Her beyit veya dörtlükte bir yaş belirtildiği gibi, daha çok her kıt'ada birden fazla yıllara işaret olunmuştur. Bu konuda, anılan makalede tafsilatlı bilgiler bulunmaktadır. Yaşnâmelerdeki nasihatler içinde hayatın değişik yönleriyle ilgiler bulunsa da bunlar daha çok dînî karakterlidir.

Genelde insan ömrü ile ilgili yaşnâmelerde ömrün;

1. Âlem-i tufüliyyet: Masûmluktan, beşikten dokuz yaşına kadar,
2. Âlem-i sabâvet: Dokuz ilâ on beş yaş arası,
3. Mertebe-i şebâbet: On beş ilâ otuz yaş arası,
4. Âlem-i recûliyyet: Otuz ilâ kırk beş yaş arası.... gibi dönemleri dik-kati çeker.

Konumuz yaş olunca, doğrudan bu yazı ile bağlantılı olmasa da, genel kültür bakımından kaydında fayda görerek, bir çocuğun sahip olduğu yaşların her kademesinde babası hakkında ne düşündüğünü açıklayan ve zaman zaman da süreli yayımların bazı sayfalarında yer verilen (son olarak Zaman Gazetesi, 15.6.2003 günlü nüshası, Ann Landers'den naklen) şu cümleleri de sırası içinde aşağıda veriyoruz:

- 4 yaş Babam her şeyi bilir.
- 5 yaş Babam çok şeyi biliyor.
- 6 yaş Benim babam, senin babandan daha çok şey biliyor.
- 8 yaş Babam her şeyi bilmiyor olabilir.
- 10 yaş Babamın gençliğinde her şey çok farklıymış.
- 12 yaş Aslında, babam bu konuda hiç bir şey bilmiyor. Çocukluğunu anımsayamayacak kadar yaşlı.
- 14 yaş Babama kulak asma. O artık çağ dışı kaldı.

- 21 yaş Babam mı? Aman Allah'ım! O hiç bir işe yaramaz.
- 25 yaş Babam bu konuda az da olsa bir şeyler biliyor. Ama o yaştaki insanın bu konuda bir şeyler bilmesi normal zaten.
- 30 yaş Bu konuda babamın fikrini alsak iyi olur. O kadar deneyimli ki!
- 35 yaş Babama sormadan hiç bir şey yapmasam iyi olacak.
- 40 yaş Acaba babam bu konunun nasıl üstesinden gelirdi? Ne kadar akıllı ve deneyimli bir insandı.
- 50 yaş Babamın yanımda olması ve bu konu hakkında fikir vermesini ne kadar çok isterdim. Onun ne kadar akıllı olduğunu hiç takdir etmemişim. Ondan çok şey öğrenebilirdim.

Görüldüğü üzere bir genç ancak âlem-i recûliyyet döneminde, yani elli yaşına yaklaştığında babasının gerçek değerini anlayabiliyor, fakat çoğu kez işten geçmiş, yani babası dünyasını değiştirmiş oluyor.

Yukarıda temas edildiği üzere, bir grup yaşnâmeler, şâirin hayatıyla ilgili olup burada metinlerini ilk defa neşrettiğimiz manzûmeler bunlardandır. Şâirimiz manzûmelerine bilinenlerin dışında başlıklar veya notlar koymuştur ki, bilhassa notlar üzerinde durmak istiyoruz. Bunlardan, "Bu gün 69 yaşımdayım" notunun bulunduğu 13.2.1940 tarihli manzûme ile "Bu şiiri yazdığım zaman 60 yaşımdayım. Bu gün 15 sene daha sinnim fazladır. 30.8.1950" notunun bulunduğu 6 Mart 1940 tarihli manzûme calib-i dikkattir. Bilhassa birincisinde, güçlü bir şâir olduğunun ve hâfızasından hiç bir şey kaybetmediğinin farkındadır. Bu durum, aynı zamanda döneminde hatırı sayılır bir âlim olan Sofuzâde merhumun, kültürümüzde çoğu kez ilme bağlı olarak söylendiği üzere, "Ulemânın kocası kocadıkça kaç olur.", hükmünde isabet kaydedildiğini hatırlatmaktadır. O, bu şiirlerinde cinaslı kullandığı ihtiyâr kelimesine zengin anlam kazandırmasını da çok iyi bilmiştir.

Sözün burasında şiir, dolayısıyla divan şiiri hakkında, bir kısım görüşlerimi yazmak istiyorum. Şiirde her türlü zenginliğin divan şiirinde bulunduğu, inkârı mümkün olmayan bir gerçektir. Bu şiir türü aynı zamanda zihin jimnastiği için fevkalâde müsait bir ortam hazırlamaktadır. Kişi divan şiiriyle uğraştığı

nisbette ve ölçüde rûhî bunalımlarına çâreler bulabilir ki, bu çâre zihnin bir çeşit otokontrolüdür. Değişik beyitler ve şiirler okudukça, nerede ise hayatın her safhasını içine alacak şekilde işlenmemiş hiç bir konunun kalmadığını görmekteyiz. Ezberinde 20 - 30 beyit olan her kes, içinde bulunduğu her toplumda söz sahibi olabilir ve sohbetin hâkim kişisi olur ki, bilhassa dil ve kültür erozyonu yaşandığı günümüzde bunun önemi daha da artar. Şu hususu oldukça iddialı bir şekilde söyleyebiliriz ki, divan şiiriyle, yazma boyutunda olmasa da, meşgul olan birinde çağımızın ve özellikle son dönemlerin amansız hastalığı olan **Alzhmeir** aslâ görülmez.

Divan şiirinin öğretilmesi konusuna gelince, bunun için değişik kesimlere hitap edecek metodlar geliştirilebilir. Millî bir meselemiz olan şiirin sevdirmesi ve öğretilmesi konusunda yeterince durulmadığını, hatta öneminin tam olarak kavranılmadığını ve kavratılmadığını söyleyebiliriz. Bu senenin ortalarında (Hürriyet Gazetesi, 6.6.2004 günlü nüshası) ülkemizi ziyaret eden ünlü John Naisbitt'in "Eğitimci olsaydım ve mümkün olsaydı ilk okullarda sınıflara bir de şair koyardım.", açıklamasına ilâveten, şiir okumanın bilgisayar kullanmak kadar önemli olduğunu, keza kültürel gelişimin teknolojik gelişim kadar önemsenmesi gerektiğini söylemesi çok çarpıcıdır ve âdeta hislerimize tercüman olmaktadır.

Her geçen gün kültür erozyonunun arttığı ve önlenemeyecek boyutu bulunduğu günümüzde, telafisi için kullanacağımız en güzel vasıta şiir, ama mutlaka divan şiiri çerçevesinde kaybedilenlerin yerlerine konulmasıdır. Her şeyden önce bu şiirde hiç bir kelime rasgele ve uygunsuz kullanılmaz. Eğitimsiz şâirler de bile hâkim olunan şifâhî kültür sâyesinde netice sağlam çıkar. Orta öğretim ders kitaplarında çok değişik konulu beyitler müfredat programı içine alınabilir. Bir şâirden bir gazel okutmak yerine, güncel konuları da ihtiva eden beyitler etrafında kurulacak derslerin daha faydalı olacağını düşünüyorum. Üniversitelerde de, bunun benzeri bir uygulama ile mesleklere göre seçilmiş beyitler etrafında işlenecek dersler sâyesinde, geçmişin geleceğin kültür bağlarının temelleri atılmış olur. Meselâ mimarlık eğitimi verilen bir fakülte veya yüksek okulda, mimarî unsurların geçtiği; tıp eğitimi verilen bir kurumda tıp ve sağlık terimlerinin geçtiği...beyitlerin ve mısra'ların Türk Dili derslerinde işlenmesi ve yüzyıllara göre derslerin bunların etrafında yapılması neticesinde, o bölümün öğrencileri branşlarına göre kültür köprüsünü kurabilirler. Son derece

zengin olan divan şiirinin, bize intikal eden malzemesi içinde, üniversitelerin her bölümü için, hem de dört senelik eğitim öğretim boyunca kullanılacak malzeme fazlasıyla vardır.

Bir husus da, musikînin güftesi ile bestesi arasında kurulacak münasebetlerdir. Ders konularının bir kısmı bestelenmiş, icrâ edilen güftelerden seçilerek, öğrencilere hayat boyu dinleyecekleri şarkıların anlamını bilme ve daha fazla zevk alma şansı verilebilir. Tabî ki, güfte yazarı yanı sıra bestekârının biyografisinin verilmesi de bu kültürü bütünleştirici unsur olacaktır.

Yazımıza konu şâirimiz *Sofuzâde Mehmed Tevfik (Safçoğlu) Efendi* Kastamonu'da doğup aynı yerde dünyasını değiştirmiş ve 1873 (1290) - 20.4.1960 tarihleri arasında yaşamıştır. Doğduğu şehirde ilk ve rüşdiye tahsilinden sonra döneminin meşhur âlimlerinden Ballıklızâde Ahmed Mahir Efendi (1860-1925)'den 1895-96 (1313) yılında icâzetini almıştır. Mahlası *Tevfik* olan Sofuzâde Mehmed Efendi, kısa bir süre memuriyet hayatı içinde bulunmuşsa da, aslında tüccar bir âlim ve şâirdir. Bir bakıma yolunu izlediği ve oldukça erken yaşında kaybettiği, tarihe ve edebiyata vâkıf olan babası *Sofuzâde Hafız Abdullah Sıdkı Efendi* (öl. 1896 /1313) de medrese eğitimi olmasına ve kısa süre memuriyette bulunmasına rağmen hayatı boyunca ticaretle uğraşmıştır.

Sofuzâde merhûmu çocukluk ve gençlik yıllarımda yakinen tanıdım ve sohbetlerinde bulundum. Bulduğum cenazesinde hissedilen manevî havayı, ilk defa burada ifade etmek istiyorum. Kalabalık bir cemaatle kılınan namazından sonra kabirdeki yerine tevdi edip şehir merkezine gelinirken sanki hava kararmış gibi idi ve herkeste anne babasını kaybetmiş hüznü hakim olmuştu.

Sofuzâde hakkında ilmî ölçüler içinde bir seri yayın yapmak nasîb oldu. Onun kendi el yazısı tek nüshası emâneten yedimde bulunan dokuz adet şiir defterinin büyük bir kısmını değişik başlıklar altında neşrettim. Bu defterler ve bir kısım evrak-ı metrûkede bulunan şiirler, onun Kastamonu Vilâyet Matbaasında 1329 (1911) yılında 240 sahife olarak neşredilen *Hulviyyat* adlı, divanım dediği şiir kitabındakilerle birlikte *Bütün Şiirleri* adı ile neşredilecektir. Onun hakkında şimdiye kadar çıkan yazılarımız için aşağıdaki kitaplarımızın ilgili sayfalarına bakılabilir:

Kültürümüzden Esintiler, Ankara, 1997, s. 42-108, 319-322, 336-415.

Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Yazıları, Ankara, 1997, s. 26-30, 46-63.

Güncel Yazılar, c.1, Ankara, 1997, s. 443-450.

“Sofuzâde'nin Bilinmeyen Hasb-ı Hâl Konulu Şiirleri.” *Prof. Dr. Ahmet Güzel Armağanı*, Ankara, 2004, s. 81-93.

“Sofuzâde M.Tevfik Efendi'nin Ankara'da Yazdığı Şiirleri ile Bayramîlik'in Kastamonu Uzantısı ve Bilinmeyen Bazı Belgeler.” *Cumhuriyetin 80.Yılında Her Yönüyle Ankara*, Sempozyum: *Bildiriler*, Ankara, 2004, s. 83-106.

İyi bir eğitim almış ve hayatı boyunca aralıksız ilim ve şiirle ömür tüketmiş biri olarak Sofuzâde M.Tevfik Efendi, döneminde ve takip eden zamanlarda, erbabının şehâdetlerine ilâveten burada yayımlanan manzûmelerinden de anlaşılacağı üzere, güçlü bir şâirdir. Çok sayıda şiiri vardır. Onun bir özelliği de, hemen her şiirinin altına tarih ve memleketi dışında yazılmışsa, bulunduğu yerin adını da koymasındır. Henüz yayımlamadığımız şiirleri arasında bulunan siyâsî olanları, onun toplumdan uzak ve kopuk kalmadığının, aksine bu gün için belge niteliği taşıyan şiirleriyle belirli bir dönemin olaylarına açıklık kazandırdığının delili olacaktır. Sofuzâde şiirlerini genelde aruz vezni ile yazmıştır. Ancak hece vezni ile de yazdığı çok başarılı şiirleri vardır. Burada yayımlananlardan biri hece vezni, diğerleri aruz vezni ile yazılmıştır. İstanbul ağzına sahip olan ve başarılı bir şekilde kullanan şâirimizin şiirlerinde bazı mahallî ağız hususiyetlerine de rastlanmaktadır.

Başka şâirlere ait örnekleri yanı sıra burada konu edinilen manzûmelerin de, özellikle elli yaş sınırına ulaşıldığında ve sonrasında, bazen ibretle, bazen hayıflanarak, ama birden fazla kere okunacağına inanıyorum. Çünkü eski kültürde *pîr-i fânî* dendiğinde mutlaka beli ikiye bükülmüş, kucağına kadar sakallı ve seksenin üzerinde kimseler değil; elli yaşını idrâk etmişler kastedilir. Aslında yaşnâmelerde de ifade edildiği üzere, bu sınırdan sonra ömür beşerli veya onarlı rakamlarla ilerlemektedir. Şâirimiz bu şiirleriyle her birimizin hislerine tercüman oluyor gibidir.

Bu vesile ile, Sofuzâde'nin yanı sıra adları geçen merhûm Mehmet Çavuşoğlu ile merhûm Âmil Çelebioğlu'nu rahmet, minnet ve saygıyla anıyorum.

İbtidâ ve İntihâ

Ağlar güler gezerken
Bir külçe sîm ü zerken
Tutdu elimden erken
Üstâd vurdu damga

Doğdum cihânı buldum
Feryâdım oldu peydâ
Beşiklere koyuldum
Sallandı durdu diünyâ

Bağlı idim açıldım
Kapmacadan kaçıldım
Gâh yürüdüüm saçıldım
Toplandı gâh her câ

Gâh süründüm sürtündüm
Âteş oldum tütündüm
Her cânibe diirtündüm
Yazdım ayakla imlâ

Ayaklandım nihâyet
Gezer oldum temâmet
Anlar oldum hikâyet
Ağzımda tatlı helvâ

Bir mektebe tükıldım
Yavaş yavaş sıkıldım
Dersimle şîve kıldım
Nâz eyledim ser-â-pâ

Tekdîre lâyıık oldum
Kahr u sitemle doldum
Benzim sarardı soldum
Ezberlemiştım ammâ

Ehliyyetim bilindi
Kusurlarım silindi
Hep peynirim dilindi
İkrâm olundu gûyâ

Yükseldi resm-i mekteb
Dersim çoğaldı her şeb
Fikrimde ders idi hep
Oldum 'aliyyü'l-a'lâ

İkmâl edip sunûfu
Genişlendim vukûfu
Ma'nâ-yı her hurûfu
Fark eyledim hemânâ

Tahsîl-i ilme girdim
Sahîfeler çevirdim
Aksâ-yı cehle erdim
Hall olmadı mu'ammâ

Dervîş olup sıvaştım
Yüksek bayırlar aştım
Her meclisi dolaştım
Dil olmadı mücellâ
Gösterdi yüz felâket
İkbâlîm oldu âlet
Bârân edip hıyânet
Düştüm garîb (ü) tenhâ

Dünyâyâ hep darıldım
Öz nefsimle sarıldım
Ummân olup yarıldım
Geçti cünûd-ı Mûsâ

<i>Fir'avnum oldu der-pey</i>	<i>Ömriin bozuldu bağı</i>
<i>Gark oldu oldu lâ-şey</i>	<i>Saçın çoğaldı ağı</i>
<i>Gâlib gelip pey-â-pey</i>	<i>Arzû edip ferâğı</i>
<i>Oldum o yerde berpâ</i>	<i>Nefsimle bitdi gavgâ</i>
<i>Gördüm ki çarh-ı gerdân</i>	<i>Ehl ü 'ayâl yerışdi</i>
<i>Her gün olur dîger-gün</i>	<i>Hengâm-ı şeyb erişdi</i>
<i>Gitmez bu fülk-i meşhûn</i>	<i>Beyhûde bir duruşdu</i>
<i>Olmazsa bâd- peymâ</i>	<i>Bu sinn ü sâl-i dünyâ</i>
<i>Bir iş ki aslı mâdan</i>	<i>Dil sevmez oldu kârı</i>
<i>Bekler vefâ hevâdan</i>	<i>İş oldu ıztırârî</i>
<i>Beyhûde imtilâdan</i>	<i>Geçdi dilin bahârı</i>
<i>Âkul eder tehâşâ</i>	<i>Geldi şitâsı gûyâ</i>
<i>Dünyâ ki sîm ü zerdîr</i>	<i>Hep saç sakal ağardı</i>
<i>Ser-tâ-kadem kederdir</i>	<i>Pîrlik vüicûdu sardı</i>
<i>Ömrü günü hederdir</i>	<i>Her cânibim karardı</i>
<i>Eyler 'ukûlu şeydâ</i>	<i>Ümmîdim oldu a'mâ</i>
<i>Sular gibi sabâvet</i>	<i>Ömr âhir oldu sandım</i>
<i>Akdı döküldü kuvvet</i>	<i>Her şîveden usandım</i>
<i>Nebet geçirdi himmet</i>	<i>Bir köşeye yasandım</i>
<i>Oldu fütûr peydâ</i>	<i>Sulh oldu sanki da'vâ</i>

*Tevfik olup hidâye
Yüz tuttum ol Hudâ'ya
Îmân ile rehâya
Âmâdeyim Hudâ'ya*

1 Teşrîn-i sâni 1926 / 1. Defter, s.130-131.

*Tek kalır insan geçince devr-i eyyâm-ı şebâb
İhtiyâr olmak demekdir çeşme-i bî-âb ü tâb ?*

*İstemez kimse görüşmek kalmamış yârân ana
Benzer ol bünyâna olmuş kimsesizlikden harâb*

*Hâtırâtı eskimiş endîşesi kalmış geri
Hep hatâ söyler lisân (i) şekve-i hâzır cevâb*

*Her nefes eyler ifâde şekl-i ma'kûsu hatâ
Defter-i idrâkden aldıkça üslûb-ı sevâb*

*Her adımda gösterir evzâ'-ı acz (i) bî-karâr
Köhne bir endâm ile şekl-i mücessem ıztırâb*

*Defter-i âmâle uymaz masraf-ı ömr ü hayât
Âhir (i) fikr ü te'emmül kayd eder yanlış hesâb*

*Yalnızlık zevkime uygun gelir Tevfik benim
Galibâ ben ihtiyâr oldum yıkıldı âsiyâb*

18 Kânûn-ı evvel 1939 / 8. Defter, s. 78

Bugün 69 yaşımdayım

*İhtiyârım elde hâlâ ihtiyârım var benim
Şi' r u inşâda mu'ayyen bir şi'ârım var benim*

*Bir tahayyülden eder tab'um hemân cûş u hurûş
Sanki bahrim ka' r-ı irfânım kenârım var benim*

*Kürreler teşkil eder iklim-i ma'nâdan bütin
Bir 'acâ'ib âlemim kutbum medârım var benim*

*Sür'at-i fikrim eder bir demde bin vâdî küşâd
Lâ-mekân-ı ilm ü hikmetde diyârım var benim*

*Hep benim emrimdedir levh ü kalem fikr ü hayâl
Bir nihâl-i lâ-yezâlim berg u bârım var benim*

*Hangi bir aczin bana te'sîri olmaz kâr-ger
Kâ'inât üzre sipihr-i iktidârım var benim*

*Çünkü Tevfik aldığım ilm-i ledünnîdir hayât
Lâlezâr-ı sînede her dem bahârım var benim*

13 Şubat 1940 / 8. Defter, s.103

Bu şi'ri yazdığım zaman 60 yaşında idim. Bu gün 15 sene daha sinnim fazladır. 30 Ağustos 1950

*Genç idim kendimden ayrılmış gibiydim bir zamân
Gözlerim her baktığım yerde yapardı âşiyân*

*Bin emel bin türlü ümmîdin olup cevlângehi
Sanki bir âlemde endîşem olur rûhum revân*

*En dil-ârâ sohbeta nutkum açardı nev-zemîn
Nükte-perdâzîde efkârım olurdu âsumân*

*Bezm-i aşk u 'işvede zevkum olurdu lâ-yezâl
Lâlezâr-ı şîvede şevkum olurdu câvidân*

*Şi'rimin pervâne-i lütfuydu erbâb-ı heves
Nazmımın meftûn-ı te'sîriydi rûh-ı dilberân*

*Olduğum yerde idi âheng letâ'if pür-hurûş
Ehl-i meclis hep olurdu tûti-i bülbül-zebân*

*Canlanırdı her ağızda nağme-i şevk u neşât
Tab'-ı şîr-engîz idi gûyâ herîf-i nükte-dân*

*Hâtıra gelmezdi istikbâl derdi neş'eden
Araya girmezdi gam dervâzesinden rîsmân*

*Evc arardı gülmeye gül-çehre-i şekl-i sürûr
Neşveden kaynardı dil peymânesi taşkın lisân*

*Sînelerdi hüsne hep âyîne-i 'arz-ı niyâz
Dîdelerdi mest-i bî-pervâ-yı cem'-i 'âşıkân*

*Gün-be-gün eksildi yârân-ı meveddet-âşinâ
Olmaz oldu öyle meclis öyle rûhânî mekân*

*Sanki ben kaldım seçildim cümle-i emsâlden
Kendime döndüm de oldum kendim ile yâr-ı cân*

*Oldu mecbûrî ferâgat ârzûlardan bütûn
Uzlet etdim kûşe-i endîşede âhir zamân*

*İhtiyârımla kenâr-ı beyti etdim ihtiyâr
Gerçi râhat koymadı rihlet sadâsı nâ-gehân*

*Saç sakal rengi deęiřdi diřlerim seyrekledi
Mi'denin hazmında güçlük başladı ten nâ-tiivân*

*Aęrılar âdf sebeble eylemek ister hücum
Gâh verir belden omuzdan gâh sadrımdan niřân*

*Öksürük gel geç müsafirken oturdu sîneme
Ses bozuldu bir inilti başladı zâhir nihân*

*Ya'ni bünyânı vücûdun ârıza göstermede
Her cihetden çâresizlikdir harâbidir 'ayân*

*Uyku nâkıs yok tahammül oldu zâ'id ihtiyâç
Nâ-mizâç oldu kadın ayrıldı zevk-i 'unfiivân*

*Benden evvel öldü 'uzviyyet gibi rükn-i hayât
Nâ-gehân bir řekle geldi sûret-i tîr u kemân*

*Zannederdim ben anı habl-i metîn-i izdivâç
Kopmadı ammâ yerinden neyleyim efsürde cân*

*Pîr olup gerçi çekildim gayriye ikbâlden
Kendi hâlim kendime olmuşsa da âyîne-dân*

*Neyleyim geçmez gönül eyler tahattur dâima
Defter-i mâzîdeki kayd-ı hayâtı ân-be-ân*

*İhtiyarlık zihnime sıbyânı hem-hâl eyledi
Tab'un ammâ âlem-i endîşede bir nev-civân*

*Durmayıp söyler kalem tahrîr eder güftârını
Türlü sûret gösterir bir nükte-i sihr-beyân*

*Bende hâlâ aşkın envâr-ı tecellîzârı var
Olmasa nerden olurdu böyle şi'rim râygân*

*Nefsime karşı hitâbımdır benim Tevfik hep
Sânihâtım tab'-ı pîrânemle etmiş iktirân*

6 Mart 1940 / 8. Defter, s.109-111.

*Sen de ey dil mübtelâ-yı âh u zâr olmaktadır
Hangi sevdâlarla bilmem bî-karar olmaktadır*

*Ey emel ey ârzu-yı ru'yet-i hüsn-i nigâr
Dâima çeşm-i terimden âşikâr olmaktadır*

*Hep perîşanlıkla seyretmekte sin âlemde sen
Neyleyim âşüfte-i zülf-i nigâr olmaktadır*

*Eyledin cem'iyet-i akl u şu'ûru târ ü mâr
Gâlibâ hayret-karîni vech-i yâr olmaktadır*

*Ey sürûr-ı sîne ey şâdî-i hâtır neredesin
Sûziş-i aşkımla zannım târ ü mâr olmaktadır*

*Ey sabâhu'l-hayr-ı tâli' ye'se etdin inkılâb
Zulmet-efzâ-yı sevâd-ı rûzgâr olmaktadır*

*İhtiyârın aldılar Tevfik elinden şüphesiz
İhtiyâr oldukça sen bî-ihiyâr olmaktadır*

22 Mart 1942 / 9. Defter, s.80

*İhtiyârım şimdi ammâ ihtiyârım kalmadı
Neyleyim meclûb-i didârım kararım kalmadı*

*Artırır hüzn ü hazânım her taraftan rûzgâr
Bir harâbe gülşenim bâğ u bahârım kalmadı*

Varlığım la başladı tûfân-ı 'ışk u ibtilâ
Vâdi-i seyl-i hurûşânım kenârım kalmadı

Sen gibi her dilbere i'lân-ı aşk etsem nola
Müflis-i medyûn-ı sevdâyım ki kârım kalmadı

Benliğimden ayrılıp çıktım nihâyet bî-nasîb
Öyle mahv oldum ki matlûbum hasârım kalmadı

Oldum ol sevdâ-ger-i hüsne bilâ-müddet esîr
Bir satılmış bende-i aşkım hıyârım kalmadı

Âteş-endâz olmada Teyfik gönlüm neyleyim
Yandı gitti hânmmânım âh u zârım kalmadı

23 Eylül 1942 / 9. Defter, s.147

İhtiyâr eyler hayât üstünde külfet ihtiyâr
İhtiyârından geçer kuvvetle elbet ihtiyâr

İhtiyârım var sanır akıyla oynar rûz u şeb
Fi'le geldikde olur dilsîr-i hayret ihtiyâr

İhtiyârın za'f-ı ten cebr eyleyip almış tamâm
Bekler olmuşdur helâk üstünde nevbet ihtiyâr

İhtiyâr olsun mu elde var iken emr-i zevâl
Unsur etmişdir fenâyâ kabiliyyet ihtiyâr

İhtiyâridir eğerçi sûret-i sa'y u 'amel
Herkesi bir hizmete etmiş o sûret ihtiyâr

İhtiyâr etdim demekle varlığın isbât eden
Eylemişdir ârzusu ile felâket ihtiyâr

İhtiyâr etsin eger var ise Teyfik iktidâr
Safvet-i kalbi eden rûhında devlet ihtiyâr

18 Teşrîn-i evvel 1934 / 3. Defter, s. 13.

İhtiyârlık

*Bî-tâb kalır dâde-i ikbâl heremden
'İllet getirir zâ'ika zehrâbe-i gamdan*

*Son günleri pek müz'îç olur devr-i hayâtın
Dönmez dili söz söylemeye sekr-i elemden*

*Gözlükle arar görmek için vech-i murâdı
Hatlar çekilir cebhesine sîn-i sitemden*

*Ağyâr kalır kendisine bir sütrü âdem
Sevdikleri kendin çağırır milk-i 'ademden*

*Emsâl gidip şöyle oturmak tek ü tenhâ
Rencîde eder varlığını işte bu semden*

*Çıkmaz yine kalbindeki âmâl ü emânı
Geçmez yine burc-ı şerefe rekz-i 'alemden*

*Rûhun ebedî neş'esi oldukça fîrûzân
Vîrânedede san sayha gelir şîr-i hamîden (?)*

*Oldukça beden fakr u kuvâdan mütedennî
Dil nağme yapar beste-i 'Uşşâk u 'Acemden*

*Tevfik sana peyrev olan kalmadı aslâ
Ashâb-ı hüner zümre-i erbâb-ı kalemden*